ANVAR OBIDJON SHE'RIYATIDA MILLIY QADRIYATLARNING BADIIY TALQINI

Sattorova Maftuna Shavkatovna
Buxoro davlat universiteti tayanch doktoranti
E-mail: smaftuna484@gmail.com
https://doi.org/10.5281/zenodo.23664749

Annotatsiya. Mazkur tezisda Anvar Obidjon she'riyatida milliy qadriyatlarning badiiy ifodasi "Ota o'giti", "Bulbulning salomnomalari" va "Tinch kunlar" she'rlaridan olingan parchalar asosida yoritiladi. Matniy va talqiniy tahlil orqali ona tiliga ehtirom, axloqiy me'yorlar hamda tarixiy xotiraning poetik ifoda xususiyatlari ochib beriladi. Milliy-madaniy mazmunning o'xshatish, metafora, allegoriya, yumor va qarama-qarshi tasvirlar vositasida yuzaga chiqishi ko'rsatilib, she'riy matnning estetik hamda tarbiyaviy vazifalari umumlashtiriladi.

Kalit so'zlar: Anvar Obidjon, o'zbek she'riyati, bolalar adabiyoti, milliy qadriyatlar, madaniyat, badiiy obraz, tarixiy xotira, poetik talqin.

Аннотация. В данной статье освещается художественное воплощение национальных ценностей в поэзии Анвара Обиджона на материале фрагментов стихотворений «Наставление отца» («Ota o'giti»), «Приветствия соловья» («Bulbulning salomnomalari») и «Мирные дни» («Tinch kunlar»). Посредством текстового и интерпретационного анализа раскрываются особенности поэтического выражения уважения к родному языку, нравственных норм и исторической памяти. Показано, как национально-культурное содержание реализуется с помощью сравнения, метафоры, аллегории, юмора и контрастных образов. Обобщаются эстетические и воспитательные функции поэтического текста.

Ключевые слова: Анвар Обиджон, узбекская поэзия, детская литература, национальные ценности, культура, художественный образ, историческая память, поэтическая интерпретация.

Abstract. This paper examines the artistic representation of national values in Anvar Obidjon's poetry through selected excerpts from the poems Ota o'giti (A Father's Advice), Bulbulning salomnomalari (The Nightingale's Greetings), and Tinch kunlar (Peaceful Days). Textual and interpretive analyses reveal the poetic expression of respect for the mother tongue, moral norms, and historical memory. The study demonstrates how national and cultural meanings are conveyed through simile, metaphor, allegory, humour, and contrasting imagery. It also summarizes the aesthetic and educational functions of poetic texts.

Keywords: Anvar Obidjon, Uzbek poetry, children's literature, national values, culture, artistic image, historical memory, poetic interpretation.

Bolalar adabiyotida milliy qadriyatlar va axloqiy me'yorlarning badiiy ifodasi estetik hamda tarbiyaviy ahamiyat kasb etadi. Anvar Obidjon she'riyatida ushbu xususiyat hayotiy voqealar, kundalik

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

xatti-harakatlar va o‘quvchiga yaqin obrazlar orqali namoyon bo‘ladi. Shoir madaniyatni faqat urf-odatlar doirasida emas, balki insoniy munosabatlar, ona tiliga ehtirom, ma’naviy mas’uliyat va tarixiy xotira bilan bog‘liq holda tasvirlaydi. Uning she’rlaridagi sodda ifoda va obrazlilik murakkab ma’naviy tushunchalarni yosh kitobxonga tushunarli shaklda yetkazishga xizmat qiladi.

Tadqiqotning maqsadi – shoirning tanlangan she’riy parchalarida milliy qadriyatlarning qanday badiiy vositalar orqali ifodalanishini aniqlash. Tahlilda matniy va talqiniy yondashuvlarga tayanilib, obrazlarning madaniy mazmuni hamda poetik vazifasi o‘zaro bog‘liqlikda o‘rganiladi.

Anvar Obidjon ijodiga bag‘ishlangan tadqiqotlarda bolalar she’riyatining tarbiyaviy vazifasi, ijtimoiy-madaniy mazmuni, lingvopoetik xususiyatlari va o‘quvchiga ta’siri asosiy yo‘nalishlar sifatida ajralib turadi. Folklor an’analariga oid yondashuvlarda milliy ruhning kundalik hodisalar va ramziy obrazlar orqali ifodalanishiga e’tibor qaratiladi [1]. Lingvopoetik izlanishlar esa ma’no ko‘chimlari, obrazlilik va til birliklarining badiiy imkoniyatlarini yoritadi [2]. Ushbu qarashlarni umumlashtirish kichik she’riy parchada madaniy mazmunning mujassamlashish xususiyatlarini o‘rganishga asos bo‘ladi.

“Ota o‘giti” she’rida ona tili milliy madaniyatning muhim tarkibiy qismi sifatida talqin etiladi. So‘zning qadri kundalik turmush bilan bog‘liq non va suv obrazlari orqali ochiladi:

Har bitta so‘z - suvdek aziz,
Har bitta so‘z - nondek uvol.
Til boyligin bog‘ deb bilsak,
Har bitta so‘z - bitta nihol.[3]

Parchada non va suv obrazlari tilga ma’naviy munosabatni ifodalab, so‘zning inson hayotidagi ahamiyatini ta’kidlaydi. Til boyligining bog‘ga, har bir so‘zning niholga qiyoslanishi esa uni asrab-avaylash zaruratini obrazli tarzda anglatadi. Bog‘ va nihol metaforalari orqali til boyligi parvarish talab qiladigan tirik mavjudlik sifatida tasavvur etiladi. She’rning keyingi misralarida ushbu fikr davom ettiriladi:

Biron so‘zni isrof qilmoq
Bir ko‘chatni yulmoqlikdir.
Bora-bora, ota meros –
Bog‘ni xarob qilmoklikdir.[3]

So‘zni isrof qilishning ko‘chatni yulishga tenglashtirilishi tilga beparvolikning ma’naviy oqibatini ko‘rsatadi. “Ota meros” birikmasi tilni avloddan avlodga o‘tadigan madaniy boylik sifatida anglashga yo‘naltiradi. Shu tariqa shoir tilni faqat aloqa vositasi emas, balki milliy madaniyatni saqlovchi meros sifatida talqin etadi. Mazkur parchada o‘xshatish va metafora axloqiy fikrni mavhum nasihat shaklida emas, aniq obrazlar orqali ifodalashga xizmat qiladi.

“Bulbulning salomnomalari” she’rida milliy-madaniy mazmun salomlashish, yumor va allegorik tasvir bilan uyg‘unlashadi. Hayvonlar obrazi vositasida inson xarakteriga xos jihatlar aks ettiriladi:

Qo‘rqoqlarning ko‘rqog‘i g‘ilay Quyonga salom,
Yo‘qdir yaqin o‘rtog‘i, sho‘rlik Chayonga salom.
Shoxdan shoxga yugurgan, dumida uy supurgan,
Yong‘oq chaqib tupurgan sho‘x Olmaxonga salom.[3]

Quyonning qo‘rqoqligi va Chayonning yaqin o‘rtoqsizligi insoniy munosabatlarga kinoyaviy munosabatni ifodalaydi. Olmaxon obrazi esa chaqqonlik, sho‘xlik va quvnoqlikni gavdalantiradi. Hayvonlar timsolida inson xususiyatlarini tasvirlash xalq og‘zaki ijodiga xos allegorik tafakkur bilan bog‘lanadi. Bunda yumor faqat kulgi uyg‘otish bilan cheklanmay, ijtimoiy xulq-atvorni baholash

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

vositasi vazifasini ham bajaradi. Salomlashish shakli va kinoyaviy obrazlar orqali shoir milliy madaniyatdagi muomala hamda insoniy munosabatlarni badiiy ifodalaydi.

"Tinch kunlar" she'rida milliy madaniyat tarixiy xotira va o'zlikni anglash bilan bog'liq holda yoritiladi. Xalq boshidan kechirgan murakkab tarixiy jarayonlar bunyodkorlik va vayronkorlik qarama-qarshiligida ifodalanadi:

Bizlar quraverdik, buzaverdi yov
Qo'rg'onu uyimiz, ko'shku qasrni.
Sha'nimizni depsib ezaverdi yov,
Ko'rmadik suronsiz biron asrni.[3]

"Quraverdik" va "buzaverdi" so'zlarining qarama-qarshi qo'yilishi xalqning yaratish intilishi bilan yovning vayronkor harakati o'rtasidagi ziddiyatni ochadi. Qo'rg'on, uy, ko'shk va qasr obrazlari ushbu qarama-qarshilikni aniq tasvirlar orqali ifodalaydi. She'rda tarix faqat o'tmish voqealari yig'indisi sifatida emas, balki xalqning sha'ni va ma'naviy tajribasi bilan bog'liq xotira sifatida namoyon bo'ladi:

Turon solnomasin o'qir talaba,
Sahifalar guvlar janglarga to'lib.
Har bir mag'lubiyat, har bir g'alaba
Iz solmish "Tarixiy voqea" bo'lib.[3]

"Turon solnomasi" tarixiy ong va milliy xotirani ifodalasa, talaba obrazi o'tmish haqidagi bilimning keyingi avlodlarga yetkazilishini ko'rsatadi. G'alaba va mag'lubiyatlarning tarix sahifalarida iz qoldirishi xalq tajribasining uzviyligini anglatadi. Shu jihatdan she'rda tarixni anglash milliy o'zlikni tushunish bilan tutashadi, urush va tinchlik o'rtasidagi ziddiyat esa xalqning tarixiy taqdirini badiiy umumlashtirishga xizmat qiladi.

Tahlil qilingan parchalar milliy qadriyatlarning turli badiiy shakllarda namoyon bo'lishini ko'rsatadi. "Ota o'giti"da tilga ehtirom va madaniy merosni asrash, "Bulbulning salomnomalari"da muomala hamda insoniy xulq-atvorni baholash, "Tinch kunlar"da esa tarixiy xotira va milliy o'zlik masalalari yetakchilik qiladi. Ularni birlashtiruvchi jihat – madaniy mazmunning bevosita ta'rif yoki nasihatdan ko'ra obraz, ramz va hayotiy tasvir orqali ochilishidir. Kichik she'riy parchalarda axloqiy, ijtimoiy va estetik mazmunning birlashishi shoirning sodda ifoda orqali teran ma'no yaratish mahoratini namoyon etadi.

Anvar Obidjon she'riyatida milliy qadriyatlar ona tiliga munosabat, insoniy fazilatlar va tarixiy xotiraning badiiy talqini orqali ifodalanadi. O'xshatish, metafora, allegoriya, yumor va qarama-qarshi tasvirlar madaniy mazmunni ta'sirchan shaklda yetkazadi. Tanlangan she'riy parchalar hajman ixcham bo'lsa-da, xalqning ma'naviy tajribasi va axloqiy qarashlarini mujassamlashtiradi. Shu bois shoir ijodida estetik ifoda bilan tarbiyaviy mazmun o'zaro uyg'unlashib, milliy-madaniy merosning avlodlararo uzviyligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Sayyora, O. H. (2025). Anvar Obidjon she'riyatida folklor an'analar: Milliy ruh va badiiy talqin. Qo'qon DPI Ilmiy Xabarlar Jurnali, 5(4), 1296.
2. Nosirova, U., & Mavlonova, M. (2023). Anvar Obidjon she'riyatida ma'no ko'chimlari. Eurasian Journal of Academic Research, 3(5, Part 2), 161–164.
3. Obidjon A. Saylanma. – Toshkent: Akademnashr, 2019. – 248 b.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

4. Воробьёв В. В., Полякова Г. М. Сопоставительная лингвокультурология как новое научное направление // Вестник РУДН. Серия: Русский и иностранные языки и методика их преподавания. 2012. № 2. С. 13–18.
5. Usmanova Sh. Lingvomadaniyatshunoslik: darslik. Toshkent: Bookmany print, 2022. 286 b.
6. Wierzbicka A. Understanding Cultures through Their Key Words: English, Russian, Polish, German, and Japanese. Oxford University Press, 1997.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.